

Recensio

Ökumenische Rundschau, April 2008. 57. Jahrgang,

Heft 2 (ISSN–0029–8654)

Az *Ökumenische Rundschau* című negyedévi szakfolyóirat a Majna-Frankfurtban működő Otto Lembeck Kiadó és Nyomda kiadásában jelenik meg negyedévenként. A vállalkozás az egyházi egység folyamatának szellemi termékeit teszi közzé. Ezek között fontos helyet foglalnak el a leuenerbergi párbeszéd és közösség aktái.

A folyóirat fővonalatát tanulmányosorozat képezi, amelynek címei fölött négy eltérő vallású teológus neve olvasható: Risto Saarinen (Helsinki Egyetem, Ökumené), Athanasios Vletsis (Müncheni Ludwig-Maximilian Egyetem, Rendszeres teológia), Adrian Pabst (Nottinghami Egyetem, kutató) és Christoph Schwöbel (Tübingen-i Eberhard Karls Egyetem, Rendszeres teológia). Tematikájuk a „participáció”. A kérdés ma élénk érdeklődésnek örvend. Egyfelelől az ajándékozó Isten részvétele a világ sorsának alakításában, másfelől a teremtmény részvétele Isten munkájában. Amint szerkesztőségi ajánlás is utal erre, a kérdéskörben készült tanulmányok erőt nyújtanak életünknek és világunknak, s távolról sem költői reményszólamokat kívánnak megszólaltatni. Lásuk sorrendben a négy szerző hozzájárulását:

1. *A participáció mint ajándék – az utóbbi húsz év finn Luther-kutatása.* (Ennek lényege, hogy a lutheri örökség kutatása közben a teológusok egységes látásra jutottak az üdvösség tekintetében: az üdvösség azt jelenti, hogy részem van Istenben. A közös munka kimagasló termésének, az 1998-ban megjelent tanulmánygyűjteménynek visszhangját ismerteti röviden: milyen volt a *Union with Christ: The New*

Finnish Interpretation of Luther kötet nemzetközi fogadtatása? Majd rátereli figyelmünket két tipikusan finn kérdésfelvetésre, és ezeket boncolja: Elfogadói vagy pedig haszonélvezői vagyunk-e az üdvösségnek? Továbbá: Kedvezmény vagy ajándék? A fejtegetés végkicsengése szerint, amennyiben az ajándék vezető fogalomnak számít a participáció-tanban, ez már önmagában véve odafigyelés az adományra, Isten ajándékára.)

2. *Megistenülés vagy emberré-létel? A tökéletességre jutás keresztyén embertanának vázolata mint az Isten életében való részvétel – az ortodox-patrisztika teológiájának szemszögéből.* (Bevezető gondolataiban Vletsis védelmébe veszi Athanasziosz egyházatya tételét: „Isten emberré lett, hogy mi Istenné váljunk.” Akkor is, ha e tételt sok támadás érte megistenülésre való törekvés gyanújára alapján, meg kell kérdeznünk, hogy miben állhat az ember emberré válása, ha a megistenülés többé nem lehet tengelye az antropológiai irányultságnak? Az embert ősi vágy hajtja, hogy része lehessen az Isten vagy az istenek életében. A nem-keresztyén világban e törekvést a theopoiésisz kifejezéssel illették. Vajon lehetséges-e lefedni az Istennel való egység vágyát az ember istenképűségéről szóló tanítással? Majd felveti a kérdést, amelyet már Hermann-Josef Röhrig hangoztatott, hogy a theószisz, a megistenülés kifejezése esetleg „zárba illő kulcs”-ként működhetne az ökumené üdvtanának kidolgozásában. Az ortodox tudós nagy kérdése: mi az emberi egzisztencia végső kapaszkodója? Az önmegvalósítás-e teremttségében, vagy pedig a részvétellel abban, ami számára nem idegen,

azonban természeti képességeit mégis messze meghaladja?)

3. *Participáció és „Radical Orthodoxy”*. (Az angol kutató vélekedése szerint az angolszász radikális ortodoxia mozgalmának központi keretét a Plátó által kifejlesztett, a keresztyénség által újrafogalmazott participáció eszméje képezi: méghozzá szükségszerűen, mivel ebből a rendszerből kiemelődve, Istentől idegen területre vethetődik. Ezen az úton pedig a nihilizmusnál köthetünk ki. A participációról kifejtett tanítás kettős fogantatású: metafizikai és társadalmi is ugyanakkor, mivel a kettő között szétválaszthatatlan, mozgalmas kölcsönösség áll fenn. A participáció teológia metafizikájának újrafelfedezésétől a radikális ortodoxia mozgalma azt reméli, hogy erőre kap a hitvalló keresztyénség. A. Pabst a téma elmélyítéséhez a mozgalom participáció-felfogását ismerteti. Dolgozata eredetileg angol nyelven íródott, a vizsgált lapszámában német átültetésben áll az olvasó rendelkezésére.)

4. *Emancipációs participáció. Isten közlése, a hit részesevé és a szabadság, hogy szeressünk*. (A *Gott in Beziehung: Studien zur Dogmatik*. Mohr Siebeck, Tübingen 2002. című tanulmánykötet szerzője jelen dolgozatának indításához a teológia által nyitott új keresési pászmákat veszi számba. Így jut el a szociológiához, amely sokak számára vezető tudománnyá lépett elő. A participáció kategóriának három megnyilvánulását mutatja fel. Először, az egyes egyházak részvételét a másik egyház hagyományában – utalással a 20. század ökumenikus mozgalma. Másodsor: a Krisztus valóságos jelenlétét a hívek életében – rámutatva a finnek Luther-értelmezésére. Harmadszor: a „radical orthodoxy” felfedezésére utal, mely szerint a participáció lényegének elsikkadása a skolasztikában kezdődik, a reformációban folytatódik, majd a nihilizmusban teljesedik ki – ezért ajánlatos visszatérni Plató látásához, szorosabban véve

Augustinus újplatonizmusához. Isten közlését Schwöbel megszólításként értelmezi, az ember által adott választ pedig részesedésként határozza meg. Isten Kijelentése a rész-adás, az ember hite a rész-vétel. Az embert magához vonó Istenben Luther a hamis kötöttségektől – cselekedetektől, érdemektől – emancipáló, felszabadító Istent ismerte meg. E nézet kezdetleges megfogalmazását már az 1520-ban megjelent Luther-iratban feltalálhatjuk: „A keresztyén ember mindenneknek szabados ura és nincsen senkinek alája vetve. A keresztyén ember mindenneknek készséges szolgája és mindenkinek alá vagy on vetve.” *A keresztyén ember szabadságáról*.)

A négy tanulmányhoz egy ötödik is kapcsolódik, amely tovább bővíti a radikális ortodoxia felfogásának ismertetését: *Participation durch Relationalität – Részvétel összefüggés által*. Itt is A. Pabst munkája áll előttünk, aki a radikális ortodoxia részvételre tekintő álláspontja kritikai kiegészítésnek nevezi e hozzájárulást. A jónak metafizikáját ismerteti Plátó szemszögéből: ebben a jónak összefüggése ugyanolyan alapvető kategória a világegyetemben, mint a részvétel. Ezt követően az elmélet Augustinusnál bekövetkezett változását tárja fel, akinél a jónak eredője a teremtő Isten és a háromság összefüggése.

A majna-frankfurti szaklap a továbbiakban három témakörbe sorolható rövid anyagokat közöl. Első helyen egy méltatást az ökumené legkiemelkedőbb református építőjéről, a magyarokhoz rokoni szálakkal is kötődő Lukás Vischerről, aki tavaly márciusban hunyt el. Erre következnek az egyházak között zajló párbeszéd dokumentumai, szám szerint 3, amelyek azonban nem érintik közvetlenül a Romániában működő egyházakat. Az anyagot rövid hírek egészítik ki, események és személyek vonatkozásában egyaránt.

Balogh Béla